

A-00473: Peder Olsen Megrund – erindringer del 2

Saaledes benyttedes den som nævnt til Gudstjeneste, leilighedsvis ogsaa til Skole og - sidst men ikke mindst - til Dans. Selve Husets Indvielse skeede ved Afholdelsen af et berømt (eller berygtet) Bal hvortil Indbydelsen var udgaaet til de nærmeste Bygdelaag baade i Syd og i Øst. Ballet feiredes en fager Sommernat efter Sigende med megen Lystighed. Men ikke alle har ofret sig bare for Dansen. Just den Nat blev Værkets Kasse stjaalet og tømt. Selve Kassen blev snart gjenfundet i Breisjøen, men med sprængt Bund og tom. Forøverne blev aldrig paagrebet. Men Mistanken fæstede sig visstnok snart ved bestemte Personer paa Grund af den uformodede Velstand som man troede at spore hos disse. Men videre Undersøgelser blev visst aldrig anstillet. Kassens Indhold af Kontanter var da heller ikke, hvis Rygtet havde Ret, saa særdeles stort. der blev sagt 1800 Spdlr. Men dette gjorde jo paa os Espedøler Indtryk af en voldsom Formue, som maatte gjøre sin Besidder til en meget rig Mand. Kirkens og Skolens Indflydelse saaledes som foran antydet var nu ikke de eneste Berøringer, der for mit personlige Vedkommende opretholdt uden Afbrydelse Agtelsen for det hellige, for Gud, hans Ord og hans Kirke, Ja, jeg tror ikke engang at den mest afgjørende Indvirkning kom paa den Vei. Den stærkeste Indflydelse i dette Punkt udgik sikkert fra Hjemmet. Ikke saa at forstaa, at enten Far eller Mor hørte til de saakaldte Pietister eller "Læsere". Bedømt fra dette Hold vilde vort Hjem sikker faaet Karakteren "Verdslig". Men medens baade den ene og den anden af mine Forældre - visstnok i ydmyg Erkjendelse af egen Uværdighed - uden Indvending gav Afkald paa enhver Rang blandt disse hellige, holdt de dog i Stilhed fast ved Gud og Kristus som eneste Garanti for Liv og Fred. De stille, men bestemte Vidnesbyrd herom, som ved given Leilighed opsamledes i min Bevidsthed, satte sig uudslettelig fast og bidrog sikkert mægtig til, at jeg tidlig vidste og aldrig ophørte at erkjende, at det eneste rigtige er at frygte og elske Gud og forlade sig paa ham alene. Og dette maa jeg tillægge meget stort Værd, uanseet de mange og mange Slags Forsyndelser, som trods Erkjendelsen har fundet Sted.

Naar jeg derfor ved de sjeldne Leilighed, da der blev gjort Kirkefærd - Veien var jo 1 1/2 Mil lang og dertil meget besværlig - fik følge med, var det med stor Andagt og Ærbødighed jeg tiltraadte Reisen, betragtede den forsamlede stilfærdige Kirkealmue og tog Huen af naar jeg traadte ind i Kirkesvalen, skjønt jeg nok ogsaa syntes - stundom ialfald - at Huen var saa pen at den fortjente bli beroende paa Hovedet for desto lettere at falde Folk i Øinene. Af Gudstjenesten forstod jeg vel i Førstningen ikke stort andet end at Presten revsede Laster og roste Dyder. Men ikke desto mindre var Forretningen en hellig Sag i mine Øine og den der havde "lyet Messe", som det kaldtes, stod efter min Opfatning i mange Dage høiere end et almindeligt Hverdagsmenneske.

Naar man nedskriver Erindring, bliver Indholdet næsten uundgaaelig af meget blandet Beskaffenhed. Efternævnte Personer kunde visstnok for Værdiens Skyld lige saa godt været uomtalt. Men de lever nu engang i min Erindring og kommer derfor uden nogen anden Grund paa Tale her.

Jeg nævner først Paal Husom, Han var, saa langt tilbage jeg kan erindre og visstnok meget lenger endda, bosat paa Pladsen Husom eller Husum - visstnok et af de meste Primitive Egennavne paa et Bosted, da det vel intet andet er end Dativformen i Flertal af Ordet Hus -. Jeg kalder det Pladsen. Dette betyder ikke, at Bruget stod i Husmandsforhold til Hovedbølet Megrunden. Formentlig er Eiendommen af min Oldefar, Paals Svigerfar, tildelt en af hans mange Døtre som Arvelod. Paa samme maade havde visst en anden Datter, Beret, faaet Graskardlien som sin Part. Paal Husom var gift med min Bedstemors Søster, Anne, som havde født ham en Datter og ellers

ingen flere Børn. Da jeg lærte Paal og hans Kone at kjende var de noget alderstegne Folk. Konen var antagelig født omkring 1793 - 1795, mens Paal visst var flere Aar yngre. Det forekom mig senere underligt, at den Kone kunde være bleven gift, men endnu underligere at hun havde kunnet stille et Spedbarn, som hun altsaa dog blev kaldet til. Begge hendes Arme var nemlig lamme, den venstre i den Grad at den bestandig hængte slapt ned; den høiere derimod var en smule brugbar, men ogsaa kun en Smule. Tilfældet ansaaes for at hidhøre fra de underjordiske, paadraget i den tidlige Ungdom ved uforsigtig at sove paa den bare Mark. Men kunde Paals Anne ikke bruge sine Hænder, saa kunde hun desto bedre bruge sin Mund. I saa Maade var hun rigtig, hvad man kaldte en "Skravlekjærring", ikke bagtalerisk eller ondskabsfuld, bare snakkesalig. I al den Tid jeg kan erindre tilbage, tror jeg ikke disse Mennesker kom længer udenfor Husets Dør end til deres nærliggende Sæter om Sommeren og ud paa "Dalisen" om Vinteren for at "vætja Aanglan": skjøtte Fiskekrokene. Besøg hos Nabo og Næste forekom - mig bekjendt - aldrig fra disse Menneskers Side. Jeg kan saaledes ikke erindre nogensinde at have seet Paal Husom indenfor vor Stuedør, hvorimod nok hans Hustru ikke saa sjelden kom for at snakke, særlig med sin Søster): Bedstemor. At Paals Hjem saaledes maatte blive triveligt Sted for Overtro og alskens Formeninger siger sig selv. Hos Paal personlig tog nu denne skjæve Udvikling særlig Fart efter at han var blit enslig. Og han boede en lang Aarrække efterat baade hans Datter og Hustru var afgaaet ved Døden.

Paal var visstnok fra først en strævsom Mand som gjorde hvad han kunde for at forsyne sit Hus med Livets Fornødenheder. Til dette Stræv hørte ogsaa hans Bedrift med at fange Smaaørret om Vinteren ved at hugge Hul i Isen og sænke et Snøre (Tams) med Krok og Agn ned i Vandet. Her maatte mange Hul og mange Tamser og Kroker til, for at det kunde bli til noget. Og i tilsvarende Grad øgedes den Tid, som maatte anvendes til dagligt Eftersyn. Ved en saadan Leilighed havde Paal paadraget sig en stærk Forkjølelse, som omsider - rimeligvis efter forgjæves anvendte Mengder af Husraad - nødte ham til at søge den Lægehjælp han kunde faa hos Værksbestyreren Forbes.

Følgen heraf blev imidlertid ikke Helbredelse. Om Aarsagen hertil laa deri, at Forbes visstnok ikke var uddannet Mediciner og derfor ikke havde foreskrevet den tjenligste Medicin - hvad Paal selv nok lod sig forlyde med - eller - hvad jeg heller tror - Paal havde brugt større Doser, end forordnet var, nok er det: Paal fik en ødelagt Mave, som aldrig lod sig reparere. Dels af Sygdommen, men dels ogsaa af nervøs Frygt blandet med mange Slags overtroiske Forestillinger blev han saa kuldskjær og ængstelig for Forkjølelse, at han paa varmeste Solskindsdag om Sommeren ikke turde gaa ud af Huset og bevæge sig i frisk Luft uden at være indhyllet i en lodden Skindfæld, og al Mad maatte være koghed, mens han nød den. Dette lod sig gjøre paa den Maade, at han i sin Ensomhed bestandig lavede sin Mad selv, og denne bestod bestandig af et Slags Suppe, sammensat af Mælk og Mysosost (Gjedeost) og Fladbrød. Denne Ret slubrede han saa i sig med en Temperatur, som maatte brænde op hver levende Nerve i Mavesækken.

Han saa gjerne at jeg besøgte ham, især naar jeg var hjemme i Ferierne, efterat jegvar begyndt paa Lillehammer Latinskole. Naar jeg da, som vel ofte hændte, brammede ud forskjelligt af min Skolevisdom - særlig naar det dreiede sig om Punkter af den hellige Skrift, kunde han lægge Hovedet paa skakke og nidstirre paa mig med et lunt Smil udbredt over sit Ansigt. Jeg har en stærk Formodning om, at han ved slige Leiligheder mindre tænkte paa at indsuge den Kjendsgjerning, at en Espedalsgut, og det en af hans nærmeste Bekjendtskabskreds, skulde komme saaledes i vei. Af ham maatte der sikkert bli noget mærkelig stort.

Som han levede ensom i mange Aar, saaledes døde han ogsaa, uden at nogen var hos ham i Øieblikket. En Morgen - jeg tror endog jeg har hørt at det skulde være en Nytaarsmorgen - da hans Portion Mælk som blev bragt til ham fra Nabolaget, fandtes han død i sin Seng uden at der

var gaaet nogen særlig Sygdom forud.

Hans Datter - eneste Barn - blev gift med en Gaardsarbeider, Bergsvend Enden. Hun døde efter et meget kort Ægteskab af Vattersot.

To Brødre af Paal var ogsaa bosatte i Espedalen, nemlig "gamle Anders Stubberud", Husmand under Megrunden, hvem jeg nærmest mindes som Garnbinder. Han var den første jeg saa brugte Brillen i Form af Næseklæmme. Den anden Broder var Ola Maribuen, Eier og Bruger af Maribuen, disse Søskeners Fødested. Han var Ugift, og hans Gaard laa meget ensomt. Der kom sjelden et Menneske did undtagen i Vaarkniben, naar Fôrnøden begyndte. Da indfandt der sig forskjellige som vilde kjøbe Høi. Men det hændte, at hans egen Beholdning var saa knap, at bare kunde sælge i Skaalpundvis. Som et Kuriosum fortaltes, at han engang i sin Ensomhed var kommet bort fra Dagtallet, saa at han paa en Lørdag havde indrømmet sig paa at holde Søndag. Per Dahlen bør nævnes som en af de indfødte Originaler. Han var Eier af Espedalens visstnok ældste Bosted, Dalen, nær Espedalsvandets søndre Ende. Han forblev alle sine Dage ugift og boede sammen med sin Søster. Han var en overmaade nethændt Mand, og de Arbeider han udførte, det være sig i Træ eller Jern, var bestandig fint "fra sig gjorde". Men han var ualmindelig fremfærdsløs, saa hans Nethændthed alligevel bar ringe Frugter. Vaaningshuset saa vel som de fleste andre Huse paa hans Gaard var i høi Grad forfaldne uden nogensinde at opnaa den ringeste Forbedring. Han vilde gjerne gjælde for en flink Veirprofet. Men Spaadommen blev i Regelen holdt hemmelig til efterpaa. Naar det da f. Eks. brød løs med Uveir og Sagen kom paa Tale i hans Nærvær, kunde han sige: "Detta har jeg venta længe jeg".

Af Grubearbeidere som i Værksdriftens Tid fra mangfoldige Bygdelag strømede sammen i Espedalen, staar en hel Mængde endnu meget levende for min Erindring.

Men det er kun en og anden af dem, som er saaledes indvævet i mine Minder, at de vil bli nævnt her.

Peder Larsen Eggen faar nævnes først blandt disse, ikke fordi der er noget fremtrædende mærkeligt ved ham, men han kom til at staa mig nær fremfor alle andre indvandrede Værksarbeidere. Han kom fra Lille-Elvedalen og havde Navn efter den Gaard der, hvor han var født og opvokset. Han kom til Espedalen muligens før 1850, blev boende paa Megrunden og senere gift med Ingeborg Tollefsdatter, min Moster. Endnu noget senere, nogen Tid efter at vi var tilflyttet Søndre Megrund, fik han fæstet paa Husmandsvilkaar en Løkke paa Sydsiden af Megrunden, senere vanlig kaldet Egge-Løkken. Nu er Stedet særskilt matrikuleret Eiendom og kaldes "Eggen". Peder Eggen var Smed og var mest sysselsat som Minerbor-Smed ved visse Grubearbeiderlag. Jeg var en Tid hans Smeddreng ved dette Arbeide og lagde med Beundring Mærke til den sikre Behændighed, hvormed han udførte de forskjellige Tempo, som hørte til Staatsætningen af Minerbor.

Men mit hyppige Samvær og Samvirke med Peder Eggen var knyttet til en helt anden Bedrift end Smedehaandværket. Det var Ørretfiskeriet - ikke som Næringsgren, men som Sport. Det ligger formentlig nær for alle Gutter at vinde Interesse for denne. I hvert Fald følte jeg fra en tidlig Alder stærk Lyst til at drive Fiskeri og jeg glemmer aldrig, hvor det greb mig. da jeg havde gjort min første Fangst med Stangfiske. Jeg havde rimeligvis - uden at jeg nu kan huske noget specielt derom - gjort en Række frugtesløse Forsøg. Men en Dag om Sommeren i en solblank Stund gik jeg langs Vandet nedenfor Husene og prøvede med min Fiskestang. Med et "bider det" og Øieblikket efter har jeg halet en liden Ørret paa Land. Det rationelle vilde selvfølgelig været at tage Byttet af Krogen og fortsætte Fangsten, mens Leiligheden syntes saa gunstig. Men jeg lod Stang og Fisk ligge i den Forbindelse, som var kommet istand, og sprang det ikke ganske korte Stykke hjem for at fortælle om mit Hæld, før jeg foretog mig noget andet.

Da nu Peder Eggen havde en lignende Interesse for Fiskerisporten, er det rimeligt at vi kom til at

arbeide sammen, saa meget mere som jeg i mange Tilfælde kunde gjøre Hjælp som var uundværlig som f. Eks. at andøve Baaden, naar den maatte tages i Brug. Og det var jo Tilfældet for det meste. Blandt de brugte Redskaber var jo Stangen ingenlunde det vigtigste, - snarere det modsatte -, skjønt den nok efter min Smag var det interessanteste. Garn og "Reiv" var det mest indbringende og derfor det mest brugte. Fiskegarn er mest kjendt af alle og behøver ingen Forklaring. "Reiven" derimod er en Benævnelse, som kanske kun var brugt der i Dalen. Den bestaar ganske enkelt af et langt Snøre paa et Par Hundrede Meter eller saa, som er bestemt til at strækkes ud henad Vandfladen og bæres oppe i Vandskorpen af smaa Træstykker ("Fløer"), der med nogle Favnes Mellemrum er fæstet til Snøret. Til dette er yderligere fæstet saakaldte "Tamser"): omtrent en Meter lange Stumper Snøre, forsynet med en Fiskekrog og med omtrent en favns Mellemrum hængende ned i Vandet fra Apparatets Hovesnøre. Forat nu dette ikke skal drive for Vind og Vove bliver det fæstet paa den Maade, at dets begge Ender gjøres fast til en særskilt Snor, der med sin ene Ende ved en tilknyttet Sten sænkes til bunds og med sin anden holdes oppe ved et Stykke Træ, der er saaledes indrættet, at det let kan opdages paa Vandet. En snart sagt utallig Mængde Gange har jeg ført Baaden ved Sætning og Optagning af Garn og "Reiv" som oftest med en Sportsmands Lyst, men stundom ogsaa med hjertelig Ulyst, særlig naar enten Veiret var særlig surt, eller jeg var særlig træt og sliten. Den mindst tiltalende Art af Fiskeri jeg blev brugt til var "Lystring". Ogsaa her blev brugt Baad, og det blev paalagt mig at andøve den): føre den langs Strandbredden baglængs eller "hamle" den. Dette Fiskeri kunde kun foregaa i den belgmørke Nat. Over Baadens Bagstavn, hvor Fangstmanden befandt sig, var anbragt et stærkt lysende Baal, der hængte i en Jernkurv. Naar Vandet var speilblankt, kastede dette Baal et nok saa skarpt Lys igjennem Vandet, saa at Bunden - især lys Sandbund - blev ganske klart oplyst. Og under dette Lys pleier Fisken at samle sig og staa stille. Dette skal da Fangstmanden benytte sig af ved at stikke en dertil indrettet Gaffel, fæstet til et langt Skaft, gennem det udpegte Offer og hale det op. Det er interessant at se Ørreterne stille sig under Lyset, men Fangsten forekom mig bestandig barbarisk.

Men en pudsig Oplevelse som hænger sammen med denne Fangstmaade, maa jeg notere her. Sent en Høstaften, som efter alle anerkjendte Mærker skulde være rigtig gunstig for Lystring, sad Peder Eggen og jeg i vor Baad med Baalet tændt. Vi gled langsomt langs Strandbredden lige under Gaarden, men Lykken var ikke med os. Vi besluttede derfor at ro tvers over Vandet til den modsatte Side i Haab om at Fisken havde "stølt" sig bedre der. Men saa lang Tid til at ro tvers over Vandet i fint Veir som vi dengang brugte, har vel ingen brugt hverken før eller siden. Afstanden fra den ene Strandbred til den anden der, hvor vi skulde over, kunde neppe være over 1000 Meter. Men naar man , som vi nu, ved mørkeste Nattetid har et glimrende Baal i sin Nærhed, befinder man sig tilsyneladende som i en Sæk: man ser ingenting undtagen de Gjenstande, som Baalet rækker at belyse tilstrækkelig. Denne Ulempe, hvor det gjaldt at holde Retning, stod os nok klart for Øie straks. Men - mente vi - naar vi lagde Baaden i Retning, før vi slap det ene Land, maatte vi kunne ro saa ret de faa Meter, at vi nok fandt frem. Men Resultatet blev, at vi roedde[!] og roede Time efter Time i et grænseløst Mørke uden at finde Land paa nogen Kant, hverken paa den ene Side, vi havde forladt, eller paa den modsatte. Jeg, som første sad ved Aarerne, blev snart mistænkt og beskyldt for, at jeg gjorde mine Sager slet. Saa skulde da Mester tage Aarerne. Det skulde være fort gjort at komme over. Men det gik ikke bedre med ham end med mig. Det Rum vi færdedes i var lige grænseløst. Havde der bare blæst en liden Bris fra en eller anden Kant, saa kunde vi brugt den til Rettesnor. Men det var blik stille. Omsider opdagede vi nok, hvori ialfald en af vore Feil stak: Vi roede rundt i Ring uden at vide af det. Vi skjønte dette, da vi opdagede, at vi Gang paa Gang roede forbi de samme Brande fra vort Baal som vi havde passeret før, Dette er en Feil som er overmaade vanskelig at undgaa, naar man som

vi i dette Tilfælde rør uden at kunne rette sig efter ”Med” dvs Sigtepunkt. Man har da nemlig intet andet at rette sig efter, end den Følelse, at man trækker lige stærkt med hver Arm. Dette skal jo, hvis der ikke er Strøm, eller Baaden paa Grund af Feil er tilbøuelig til at gaa skjævt, bevare ret Fremgangslinie. Men ved en ganske ubetydelig Uopmærksomhed kan det ske, at Roeren har taget lidt stærkere i med ene (almindeligst høire) Arm end den anden. Man føler det, men skylder paa Baaden, at den vil trække til den ene Side. Og er denne Forestilling først kommet ind, virker den uafbrudt paa Roeren som en stadig og tiltagende Tilskyndelse til at motarbeide Baadens skjævhed. Og Resultatet blir omsider, at man bevæger sig i en ganske knap Cirkel.

Det var dette vi en Tidlang gjorde. Omsider kom vi dog tilland et Sted. Men det var et ganske andet end det tilsigtede. Og dertil kom- ogsaa en Følge af vor ”Døgevildhed”- at vi ikke paa længe kunde skjønne, hvor vi befandt os, skjønt Stedet var et saadant, hvorom vi under andre Omstændigheder vilde have sagt, at vi kjendte hver Tomme af det. Men nu var det langt paa Nat, vi var kjede af vort mislykkede Stræv, slukkede derfor vort Blus og roede hjem.

Med stor Glæde fik jeg engang ved Høisommertid følge med Peder Eggen paa en Stangfisketur til ”Nordbuen”. Med Skræppe paa Ryggen og for øvrig rustet med Fiskeredskaber begyndte vi Opstigningen lidt efter Middag efter at have sat over til ”Gravslettet” med Baad. Dagen var varm og veien ikke kort. Da vi nok saa sent paa Aftenen naaede frem til ”Nordbuen”, var vi nok saa trætte. Men just nu skulde Fiskeriet begynde. Vi havde Garn med, og da der fandtes en – men yderst brøstfældig – Baad paa det nærliggende Vand, satte vi først Garnene ud. Saa begyndte Stangfisket langs Elven. Der var jo bare ”Smaakjøe” at faa. Men da den bed livlig, blev det til, at vi holdt paa hele Natten og fiskede og plagedes af Myggesværme.

Omsider skulde vi nyde en meget tidlig Frokost bestaaende af Smør og Fladbrød og fersk Fisk af vor egen Fangst – en Herreret til andre Tider. Men nu smagte den ialfald ikke mig synderlig, fordi vi ikke havde noget at salte Fisken med. De stegte ”Kjøer” havde en sødlig Smag, som var mig meget imod.

Tilslut skulde vi tage op de udsatte Garn. Det var atter her mit Arbeide at andøve Baaden, men aldrig har jeg gjort det med føleligere Mangel paa Evner. Solen skinnede varmt og jeg – knap halv voksen – var nu saa søvnig, at jeg umullig kunde holde Øinene aabne. Ikke saa at jeg faldt sammen og holdt opp at arbeide. Jeg brugte Aarerne og det formentlig i samme Takt som i vaagen Tilstand, men: ”Retningen var nok ikke rigtig, og Farten heller ikke upaaklagelig.” Jeg fik selvfølgelig Skjænd og Irettesættelser. Men det hjalp kun til at bringe mig min Søvnighed til Bevidsthed. Jeg sank straks tilbage i Halvsøvnens Arme.

Naar jeg ved given Leilighed senere har ytret at jeg har forsøgt baade at gaa og arbeide og at ro i Søvn, saa har jeg for sidstnævnte Punkts vedkommende sigtet til ovenomtalte Morgenscene. Peder Eggen udflyttede paa sine eldre dage til Amerika, hvor baade han og hans Hustru senere er afgaaet ved Døden. Men endnu i 1856, da jeg i Februar Maaaned kom ind paa Lillehammer Latin- og Realskole, og mange Aar derefter vedblev han at bebo sin Husmandsplads, og hans Interesse for mig holdt sig, skjønt vore Veie nu syntes at skulle bli saa langt adskilte. Da jeg var hjemme i Sommerferien 1856, blev jeg inviteret til at følge ham paa en Besøgstur til hans Fødested. Turen kom i stand og var for mig yderst interessant. Vi vandrede over Fjeldene: Espedalen-Fron-Lille elvedalen i smukt Veir og Østerdalens renslige Husstell og fede Gjæstfrihed gjorde et Indtryk, som aldrig senere udslettedes. Bare et Træk fra den fede Gjæstfrihet. Det var Søndag formiddag. Vi var ferdige med Dugurdsmaaltidet der, hvor vi boede: Flødegrod som flød i sit Smør. Saa gikk vi til Nabogaarden, hvor P.E. vilde hilse paa Kjendinger. Men der var Dugurdsgrøden endnu ikke ferdig. Gryden hang over Ilden. Men ikke før fik Husmoderen Kjending af de to Fremmedfolk som var kommet tilhuse, før hun i Stilhed gjorde sig Ærinde ud og straks kom ind med en rosemaled Træbolle, indeholdende mindst 2 Liter

tyk Rømme, som styrtedes op i Gryden, der hang over Ilden. Flødegrød af en Liter Fløde til Mands var altsaa Husmoderens Madmaal her. Og da maa det lades, at her sparedes ikke verken paa Maal eller Mægtighed.

Siden jeg har omtalt den værksarbejder, som blev min Mosters Mand, faar jeg ogsaa i samme Flugt nævne, at mine 4 Fastere ogsaa blev gifte med Værksarbejdere, af hvilke 3 var fra Lesje og 1 fra Øvre Foldalen. De 2 af de 3 Lesjeværingier flyttede senere med sine familier til Bamble, hvor de blev til sin død, den 3. Lesjing blev i sine senere Aar Eier af Nordre Megrunden, hvor han døde i en Alder af over 80 Aar.

Foldølen, Ole Loen, syntes mig i de Dage ikke at ligne de andre Arbejdere. Der var noget finere i hans væsen. Hans Dragt og Udseende for øvrig, havde i mine Øine noget mer søndagslig over sig end almindeligt hos andre, lige som han bestandig var godslig og blid. En gang skulde han og jeg (han som Ekspeditionens Leder, jeg som Hjælper) kjøre tilfjelds en Vinterdag med 2 af vore Heste efter Fourage: Fjeldgræs som var høstet paa Fælager, sat i store Saater og saa blev kjørt hjem paa Vinterføre. Veien var lang, saa vi maatte tørne ud ca. kl.3 om Morgenen for at være hjemme igjen ved betimelig Kvældtid. Veiret var godt, og da det under Reisen opover begyndte at blive Dagslys, satte vi os for at gjøre Tilværelsen mer underholdende sammen paa den første Slæde og lad den anden Hest med sin Slæde følge efter ad libitum, hva aldrig pleiede at volde Vanskeligheder. Og her viste Ole Loen sig overordentlig underholdende ialfald efter min Smag. Han underholdt mig nemlig i timevis med Citater af Henrich og Aro i Holbergs Komedier, - lange ordrige Replikker. Den gang havde jeg endnu intet Begreb om verken Ludv. Holberg eller hans Komedier eller hans Henrich og Aro. Jeg bare fornøiede mig ved høre paa Referatet.

Senere har jeg maattet spørge uden at kunne svare: Hvor havde den ellers ganske visst ikke belæste Mand, Ole Loen; gjort bekjendtskab med Holbergs Komedier?

Det vilde være et frugtesløst Forsøg, om jeg i denne Forbindelse vilde fortsætte med at fremføre her den lange Række af andre Værksarbejdere, som i sin brogede Mangfoldighed endnu med større eller mindre Tydelighed rinner for min Erindring. Det vilde oftest ikke bli stort mer end et Navn dels med, dels uden en enkelt karakteristisk Bemærkning, der ikke vilde forslaa til at gjengive det Billede, hvori de er bevaret i min Erindring. De forekom i stort Antal og i mange Arter disse Arbejdere. Der var Mænd af sat Alder med graa Haar, men endnu langt flere unge og middelaldrende, der atter delte sig i blide og utækkelige (efter mit Indtryk flest af de blide), mindre med Lyst til at more sig selv og andre, Sangere, Fortællere, Rimsmede. Vittighedsjægere og ikke at forglemme Sportsøvere efter Tidens Smag og Leilighed. Herunder maa nevnes Skiløb, Skøiteløb, Hallingkast eller Rundkast, gaa Dansegulvet rundt paa Hænderne med Benene lodret op, som om de udgjorde Menneskets øverste Parti. Dette kunststykke saa jeg riktignok udført kun af en eneste, en liden tætbygget ungdom kaldet "Ola Sundaling". Jeg mindes ingen, som søgte at gjøre ham dette efter. Ellers var det almindelig, at man kappedes. Saaledes var det ikke sjeldent paa en Søndag Formiddag om Sommeren at se en Skare Ungdom samlet paa et fladt Gaardstun staaende i Skjorteærmerne færdige til, den ene efter den anden, at gjøre et saa velberegnet Rundkast, at Udøveren med Taaspidsen spændte ned en Hue, som for Øiemedet var ophængt i passende Høide.

Den gang tænkte jeg ikke over det, men senere har jeg ofte maattet sige mig selv: Espedalens Værksdrift bød ikke netop gunstige Kaar for ungdommens vellykkede Opdragelse. Der er heller ikke Tvil om at mange unge Mennesker, som havde sit Ophold og søgte sin Næring i Espedalen gikk til Grunde i Drukkenskabslasten. Naar jeg nu søger at gjøre mig Rede for, hva det var i de ydre Forhold, som særlig hjalp til at værgje mig imod denne Fare, der omgav mit Barndomshjem og dermed mig selv i Tiden fra 1848- 1856, da maa jeg i første Række Nævne den Magt, som Kristendommens Sandhed havde vundet og vedblivende øvede over Hjemmet eller bestemtere

sagt: over Far og Mor.

Dette skal imidlertid paa langt nær ikke forstaaes derhen at mine Forældre blev regnet til, hva man i den Tid almindelig kaldte "Læserne". Jeg er tvært imod temmelig stærkt overbevist om, at Folk af den Klasse ansaa vort Hus for at være meget verdslig og at lide under al mulig Mangel paa Aandelighed, saa at det for den Sags Skyld nok høilig kunde trænge en Missionær. Til Støtte for denne opfatning drager mig til Minde bl.a. en liden Stump af en Samtale, som engang i min tidligere Barndom førtes i mit Hjem mellem Far og gamle Erik Smedstad fra Ringsaker. Denne Mand hørte "Læserne" og førte som Følge deraf jevnlig "Guds Ord paa Tunge". Den Stump af Samtalen, som jeg blev Ørenvidne til i Forbigaaende, dreiede sig om den 5. Bøn og indeholdt en paavisning af, hvorledes vi nedbad Forbandelse over os selv, ifald vi brugte denne Bøn uden at forlade vore Skyldnere. Nu behøvede det visstnok ikke at forholde sig saa, men jeg udlagde det den gang- og gjør det endnu- derhen, at foredraget var et Omvendelsesforsøg.

Men at mine Forældre nærde dyb Respekt for Kristus, hans Kirke og Naademidler, derom er jeg fuldt overbevist, og deri har jeg utvilsomt Ret. Min mor sørgede svært over, at Kirkeveien var for lang til at kunne nyttes ofte, og der faldt mangen stille Ytring fra hendes Mund, naar kun vi Børn var Tilhørere, som vidnede om, at Lengselen efter evigt Liv havde Magt over hendes Hjerte. Og hva Far angaar, har jeg engang - ham uafvidende og rent tilfældig blevet vidne til, at han - rimeligvis i en meget trykket Stund, der var nok mange slige - havde indrettet sit Lønkammer, hvor han stod og gikk i Skovens Ensomhed, og forrettede der sin Bøn under aaben himmel. Jeg nævner dette, fordi det i øieblikket gjorde et stærkt Indtryk paa mig, og fordi dette Indtryk utvilsomt har bidraget mægtig til at nære og fremme min egen Respekt for Gud og hans Ord.

I denne forbindelse bør jeg ogsaa nævne den eiendommelige Form for Husandagt, som Far vedligeholdte noksaa regelmæssig gjennem Aarene, saa længe jeg kan huske. Det var visstnok almindeligst ikke en Husandagt i vanlig Form. Den øvedes nemlig mest paa den Maade, at Far, der Søn- og Helligdagsmorgen gjerne stod op før nogen af os andre, saasart han havde barberet sig og taget Søndagsdragten paa, læste høit for sig selv en Postilleprædiken over Dagens Tekst. Den gjenlyder endnu tydelig i mit Øre den Læsetone, som var ham eiendommelig: overordentlig monoton, men med flydende Foredrag og det hele - Jeg kan ikke forklare hvorledes eller hvorfor - stærkt præget af ukunstlet Høitidelighed. Han var jo heller ikke fristet til at kunstle. Der var ingen synlige Tilhørere foruden ham selv. Ingen af os var endnu opstaaet. Men fra mit Soverum var jeg ofte Tilhører, og jeg er viss paa at jeg igjennem den Kanal har faaet mangt et Bidrag til Hviledagens Helligholdelse. Desuden fik vi unge, ialfald jeg ofte Befaling om at "læse Teksten" før jeg eller vi tog afsted til vore vanlige Søndagsfønelser. Denne Tekstens Læsning bestod i at vi - hver for sig i Stilhed læste Dagens Kollekt, Epistel og Evangelium saaledes som alt dette var indtaget i den autoriserede Kildesalmebog.

Hertil kom da Besøg i Stedets Kirke kanske ikke mer end en Gang paa Vinterføre og et Par Gange paa Sommerføre. Veien var jo lang (1 ½ norsk Mil) og tillige paa anden Maade besværlig, først ¾ Mil i Baad for at naa frem til en meget primitiv Kjørevei, og saa henimod 1 Mil i en rystende Kjørre, som blev lånt hos en eller anden i Nærheden. Men hertil kom endnu den Besværlighed, at Hesten maa ledes Landeveien hjemmefra og derhen, hvor Kjøringen kunde begynde. Kirkereisen medtog saaledes en hel lang Dag, hvorfor man ogsaa maatte være forsynet med Niste til Turen. Det havde saaledes sine gode Grunde naar Kirkebesøgene blev saa faa. Noget letvindtere gikk det jo om Vinteren, naar Espedalvandet var tilfroset og man kunde kjøre helt hjemmefra.

Jeg var glad ved at faa være med til Kirke. Dette skrev seg visstnok ikke nærmest fra mit umodne Begreb om, hva godt En kan hente fra Gudstjenesten. Det som trak vel saa stærkt, var nok

Udsigten til at faa reise en Smule og se mange festklædte Mennesker. Men ogsaa Kirken øvede en eiendommelig Indflydelse. Jeg husker godt, hvor det stemte mig til Høitid og Andagt, naar Klangen af Kirkeklokkerne – som det oftere hændte – lød os imøde, men vi endnu havde baade 2 og kanske 3 Kilometer igjen at kjøre før vi var fremme. Og Kirkealmuen – tynd og saa fattig sammenlignet med hva jeg senere har seet af den Slags, men den gang i mine Øine uhyre talrig -, som stod i Grupper og samtalte, men meget dæmpet, lod mig faa et begyndende, men varig Indtryk af, at i Kirkens Nærhed og især inde i den maa ingen Røster lyde høit undtagen Guds egen. Inde i Kirken var alting Høitid, men ogsaa alting en saadan Høitid, der skulde gjøre hver Mand ydmyg. Hvor Gud var saa nærværende og gjorde sin Gjerning, der maatte den uanselige tage Hatten af, selv om der ikke netop blev forrettet Gudstjeneste. Presten synes mig at staa over alle os andre. Han maatte selvfølgelig staa i Venskabsforhold til Gud, mens alle vi andre stod til Rest med at med at vinde det. Disse Indtryk eiede jeg i en meget ung Alder, mens jeg selvfølgelig kun formaaede at tilegne mig lidet af Prædikenen, undtagen naar Presten revsede Synder og Laster og derunder nevnte mange af disse ved Navn. Min Opmærksomhed var vel heller ikke saa spændt paa at lytte. Jeg ved, at den gamle med mange haande Billeder udstyrede Altertavle mangan Stund var Gjenstand for min andægtigste Betragtning, ligesom jeg meget tidlig blev enig med mig i, at der var stor Lighed mellem Ansigterne paa en Del paa Prædikestolen anbragte pluskjævede [?] Engleansigter og Prestens Ansigt, og at denne Lighed maatte hidhøre fra, at Presten stod Gud saa nær.

Af alle de Indtryk af Guds Rige, som jeg saaledes modtog fra Hjem og Skole og Kirke, og som naturligvis hvert har bidraget sit til, at jeg aldrig nogensinde har nærret bevidst Tvil om Barnelærdommens fulde Sandhed, regner jeg selv Indtrykket fra Hjemmet for det virksomste. Og naar jeg tænker paa de mange Hjem, jeg senere har gjort Bekjendtskab med, og særlig i denne Forbindelse paa dem iblandt disse Hjem, hvis Børneflok – saavidt man kunde se – gled bort fra Kristendommen og ofte ud i Last og Skam, saa kan jeg være nok taknemmelig for, at mit Barndomshjem trods Fattigdom og liden Oplysning paatrykkede os Børn den Overbevisning, at Kristendommen er Frelsens Sandhed, hva Folk end siger om den.

Mit Barndomsliv i Espedalen varede til jeg var nær 16 Aar. Eftersom jeg vokste til, maatte jeg i stigende Grad deltage i alle de forefaldende Næringsarbeider, som jeg kunde due til. Vort Næringsarbeide skulde nærmest bestaa i Jordbrug og gjorde det vel ogsaa utvilsomt . Men endnu i den Tid og paa de Kanter, høit oppe i en afsides Fjelddal, hvis Beliggenhed mer maatte indbyde til Sæterbebyggelse end til egentlig bygdemæssigt Gaardsbrug – var det endnu smaat bevendt med Udnyttelsen paa rationell Maade af Jordens Produktionskraft.. Den nærmestliggende Form var jo Fjøsdriften. Men Furageringen gikk for sig paa en meget mer slitsom og kostbar Maade, end hva en mer oplyst Tid finder nødvendig. Foruden Hjemmejordets Voldgræs, som jo paa en Maade var Produkt af Dyrking, var det almindeligt, at vi ogsaa høstede forskjellige ”Udslaatter”):Bakker og Lier med grovt Vildgræs, og ”Fælæger”): Pladser i Fjeldet, hvor Driftekarer om Sommeren lod sit Kvæg samles for Natten, naar Dagens Beitevandring var tilende .

Slike Fælæger dannede mangested en ganske jevn Slette, der blev stærkt gjødet. Græsset som vokste der, efter at Driften var flyttet til et andet Læger, var – og visstnok med Rette anset for at være ualmindelig kraftig. Tværs overfor mit Hjem, paa Sydvestsiden, ”Bagsiden”, af Dalen var der flere saadanne Udslaatter til dels i hængebratte Lier.

Ved denne Slags Furagering var der Brug for Slaattekarer. Og disses Dygtighed blev beregnet ikke altid bare efter den Mængde Arbeide, de præsterede; ved Siden deraf havde man ogsaa en Finjevning, hvor Flinkheden beregnedes efter hvorvidt Slaattekaren var Mand for at holde sin Ljaa skarp hele Ugen igjennem uden Slipesten, bare ved Bryne. Man kunde nemlig ikke godt trække med sig Slipesten til de fjerne Udslaatter.

Men krævede saaledes Furageringen meget og anstrængende Arbeide, saa blev denne Vanskelighed let udjevnet derved, at der hvert Aar var rigt Tilbud paa Arbeidskraft. Skjønt Espedalen som alt antydet kun bød paa snevre Jordbrugsforhold og dertil svarende ringe Betalingsævne, kom der dog regelmæssig hvert Aar henimod Slaatonnen baade Mænd og Kvinder fra Nabobygder for at fortjene lidt ved Onnearbeide. Oftest og i størst Mon kom denne Arbeidshjælp fra Ruste, Kvam og Sel. De var let kjendelige disse Folk paa sit Reisegods: Mandfolkene bar paa Skulderen Ljaa med Orv og Rive, alt sammen knippet saaledes, at det hele med Lethed kunde slænges paa Skulderen. Kvindernes Arbeidsutstyr bestod bare i Rive. Naar Onnetiden varover, drog disse Mennesker i Regelen atter til sin Hjembygd, men kom ofte tilbage i samme Øiemed baade en Gang og flere. Særlig mindes jeg en Skikkelse, der indfandt sig paa Slaattarbeide Aar efter Aar saa længe jeg var hjemme. Det var gamle "Frek Gjeitsiun" fra Sel. Han var gammel allerede, da jeg første Gang saa ham, og dertil "laaghalt". Han havde let for at smile. Men hans Smil forekom mig altid sursødt, og han var meget ofte smaagrættet. Han likte ikke at anstrænge sig meget, og saa sig gjerne selv til gode hvor han kunde. Jeg erindrer specielt en Leilighed hvor dette efter min – og visstnok ogsaa andres – Mening kom til Udtryk. Vi var beskæftiget – antagelig ca. 6 Mennesker i Tallet, deriblandt Far, Frek og jeg – i en nok saa nærliggende Udslaad, men dog saa langt borte, at vi ikke kunde komme hjem til Non, men førte med os Nonsmad bestaaende af hvid Gjedeost, Ærtebrød og sur Mælk. Saa var der nogen der for Spøg henkastede det Spørgsmaal: "Hvem skal skifte Osten?" "E ska skifte! E ska skifte" raabte Frek øieblikkelig og hæseblæsende. Alle trak paa Smilebaandet og udlagde det hos sig selv slig, at Frek vilde sikre sig mod at faa Mindsteparten. – En Egenhed af ganske anden Art ved Frek var at han havde en efter min Smag ganske ualmindelig smuk Sangstemme. Jeg husker godt at jeg mangan Gang blev staaende staaende bare for at lytte, om han saa bare nynnede svagt med lukkede Læber. Han vilde nemlig gjælde for lidt af en "Læser" og sang derfor ofte Salmer til Opbyggelse for sig selv.

Af de mange Slags Gaardsarbeider som jeg efter Naturens Orden blev sat til at gjøre Tjeneste hørte for øvrig Indhøstningsarbeidet til dem, som tiltalte mig mest. Og dette er vel egentlig kun Udslag af en gennemgaaende Regel hos eldre som hos yngre. Høst og Fryderaab er jo ifølge Skriften nær sammenhørende Ting. Og en Høsttid af denne Art skal være Afslutningen paa Verdensløbet. Det er derfor intet overraskende, tverimod i sin Orden, at denne store Sandhed slaar igjennem Hverdagslivets skoddebelagde Tilværelse og af og til idetmindste maler sin Skrift paa Væggen slig at alle skal kunde læse den.

Indhøstningen medfører jo som oftest stor Travelhed og sveddryppende Arbeide.

Allerede som Smaagut lagde jeg Mærke til, hvorledes denne Anstrængelse gav sig Udtryk i Ansigtets Miner. Men jeg lagde ogsaa Mærke til, at det Grin, som regelmæssig fulgte hver spændende Kraftanstrængelse, det var bestandig i Indhøstningstiden overferniseret med et kjendeligt Udtryk af Blidhed. Jeg husker godt, at jeg ofte stod og ordentlig aflæste denne Forskjel i Udtrykket og førte det blidere Præg tilbage til Glæden over Høstens Rigdom som dets Aarsag. Men der var jo ogsaa Sider ved Tingen, som aldrig faldt i min Smag. Saaledes Slaattarbeidet i den tidligste Morgenstund fra kl. 4 til 6 paa fastende Hjerte, eller Udnyttelsen af Fjeldslaatter sent paa Eftersommeren, hvorved man rustede sig til at være hjemmefra hele Ugen, lurede sig om Natten saa godt som paa aaben Mark og under Dagens Arbeid tildelsd maatte vade ud i kolde Fjeldvand for at faa fat paa en Smule Starrgræs, som vokste i Vandet.

Indsankningen af Rensdyrsmose var altid en sur Form af Furageringen, som jeg aldrig glædede mig til at deltage i. Den kunde kun foregaa sent paa Høsten og i fugtigt Veir, for at Mosen kunde rives løs fra Roden uden at knuses til Støv forresten. Fugtigt Skoddeveir uden egentlig Regn var visst fortræffeligt for Arbeidet, men det var ikke hyggeligt til Ophold i Høifjeldet. Og did maatte

man jo i Regelen for at finde antagelig (brugbar) Mose. River med meget lange Jerntænder brugtes til Rivingen. Den løsrevne Mose samledes – idet den slyngedes paa Riven – først i en Kurv og derfra igjen paa den Plads, som var forberedt til det samlede Læs. Denne Forberedelse skeede ganske enkelt paa den Maade at en del Riskvister lagdes sammen til Bund under Læsset. Naar nu dette havde naaet en passelig Størrelse, blev det afrundet og tildannet, saa det kunde rummes paa en almindelig Langslæde og tilslut kanske tildækket med enkelte Riskvister, for at ikke en mulig Storm skulde rive noget væk. Slik fik nu Moselæsset bli staaende til det frøs sammen til fast Masse (Ogsaa for dette Øiemed var det nødvændigt, at Mosen var vaad under Sankingen). Tidlig paa Vinteren mens endnu Snelaget var saa tyndt at en Hest kunde komme frem hvorsomhelst paa Fjeldslaatten blev da gjerne alle Moselæssene flyttet fra sin oprindelige Plads og lunnet sammen paa et Sted hvorfra man med Lethed kunde hente dem hjem senere, eftersom det trængtes.

Under dette Lunnearbeideviste det tjenlig, at der var lagt Risbund under. Moselæsset var jo nu – som før antydet – sammenfrosset til en sammenhengende Klump. Og det var jo bare godt. Desto lettere lod det sig haandtere, naar det ikke var for stort. Men hvis Risbunden ikke hande været, vilde Læsset ogsaa været sammenfrosset med Fjældet hvilket vilde voldt stor Ulæmpe.

Sammenlunningen og Hjemkjøringen kunde være fornøielig nok i vakkert Vinterveir; men Sankingen bød mig imod. Man maatte jo opholde sig i ”Mosefjeldet” hele Dagen, ifald man skulde faa noget udrettet, følgelig ogsaa indtage et Maaltid eller kanskje to (jeg mindes ikke mer end et). Men det blev da et rigtig kaldt Maaltid i surt vaad Veir kanske med Tilsætning af Blæst. Der var jo i det vaade, træløse Fjeld ikke

Leilighed til at tænde op Ild. Det var selvfølgelig styrkende og burde kjendes som en Nydelse at faa Mad.

Men under disse Forhold kjendtes det næsten endnu bedre at vende sig fra Maaltidet tilbage til Arbeidet for at faa varme i Kroppem.

En Sommer – jeg erindrer ikke lenger hvilket Aar – blev jeg sat til at være Saugjæter – dern eneste Gang jeg er blit anvendt i Kvægvogterfaget . Det var ikke egentlig vore egne Faar det gjaldt, skjønt vel ogsaa disse var med i Flokken. Det var en Flok saakaldt ”Kjøbsau” paa ca. 100 Stykker. Der forekom nemlig i de Dage – og vel ogsaa senere – enkelte ”Handelskarer”, som drev med at gaa omkring hos Smaabønderne paa Vaarparten, naar Fornøden indfandt sig hos mange, og indkjøbe et Dyr der i Regelen for hvad man nu vilde kalde en Spotpris. Senere, naar det led saa langt, at Sauene kunde nære sig i Marken, blev de spredte Indkjøb samlet i en Flok, som derefter blev overgivet en eller anden Gaardeier med let Adgang til Fjeldbeiterfor at nyde Havnegang og Skjøtsel indtil Høsten, da den hele Hjord skulde slagtes.

Hin Sommer skulde da en slig ”Saustroe” tages i Røgt hos os, og jeg skulde gjæte. Jeg frydede mig ikke særlig dertil, og heller ikke var det særlig frydefuldt til Tider, naar Gjæterlivet antog denne Form.

Silende Regnveir den hele Dag og ”Skovensomhed”. Staffagen: en græssende Sauflok og en 14 Aars Gut

med en Sæk over Hoved og Skuldre til Regnkappe. Men mit Hyrdeliv kunde ogsaa ligge under en helt anden Belysning. En Solskindsdag paa Høifjeldsbeiterne kunde være vidunderlig. Man var jo aldrig – saavidt jeg mindes – paa vore Kanter forulempet af ”Ufrøsje” (Rovdyr) . Faarene kunde fredlyst hengive sig til Græsgangens Nydelse. Og det var ogsaa en Nydelse at se dem gjøre det. Kun en Ting kunde rive den hele Flok fra dens travle Næringsvei: en kjendt Lokketone fra Gjæteren, som betød, at hen strøede Salt paa en Stenhelle. Den Tone blev hørt av alle paa en Gang, og sammen kom de i Stormløp og brægende Støi omkring Gjæteren. Saltposen bar han altid med. Ved jevnlig Brug af den opstaar der et værdifuldt Bekjendtskabsforhold mellem ham

(og) Hjorden. Af og til maa jo Flokken tælles doe at sikre sig, at alle er tilstede. Sligt sker dog ikke lettest under Saltgivingen, men i Middagshvilen, da lægger i Regelen alle Dyr sig samtidig og nok saa samlet. Det var dog ikke nødvendigt hver eneste Dag at følge Saustroen paa Fjeldbeiterne. Faarene holder sig helst i Flok med en Leder i Spidsen. Gjæteren kan snart bli klar over, hvilken Retning Hjorden gjerne slaar ind paa for at søge de bedste Græsgange. Og saaledes ved han med det samme saa nogenlunde, hvor han skal finde den igjen, om han i nogen Tid overlader den til sig selv. Faar han under Søgningen først Øie paa om end nok saa faa af Dyrene, kan han være temmelig sikker paa at finde hele Flokken i den nærmeste Nærhed.

Denne Eiendommelighed ved Faarene gjør det meget lettere og behageligere at gjæte Faar end at gjæte Gjæter. Disse er evel ogsaa i Hovedsagen selskabliger Dyr, men de spreder sig alligevel mer end Faarene, hvorhos de finder stor Fornøielse i at plasere sig enkeltvis paa Bergknauser, som er utilgjengelige for Folk, og at spotte Gjæterens Forsøg paa at samle de spredte.

Jeg nævnte ovenfor, at der (i Stilhed og ganske letvindt) opstaar et Bekjendtskabsforhold mellem Gjæter og Hjord, og sandelig: disse blev for mit Vedkommende af en dybere Natur end jeg paa Forhaand kunde ane. Mangen Gang gribes jeg senere af et eiendommelig Vemod, naar jeg færdesdes paa Steder i Fjeldet, hvor mine Faar engang holdt mig med Selskab. Thi nu var de der ikke mere. De var alle faldt som Offer for Slagterens Kniv. Jeg kunde ofte bli staaende lange Stunder for at dvæle ved Hjordeminderne.

Om Far fik nogen Godtgjørelse i Form af Penge for denne Kjøbsau-Affære ved jeg ikke. Efter Skikk og Brug fik vi al ”Indmaden ” efter Slagtingen om Høsten. Og det var jo ikke a fliden Betydning. Min rent personlige Løn bestod nok – saavidt jeg husker – i Uld til et Per Votter. Men hver Gang jeg senere er kommet tilbage til Evangeliet om den gode Hyrde har jeg ogsaa bragt i Erindring mit Gjæterliv fra min tidlige Ungdom. Hva Betydning det ellers kan have havt for min Prestevirksomhed, tør jeg ikke udtale noget om. –

Nikkelværkets Drift, hvis hele Levetid vel ikke kan sættes længere end et halvt Snes Aar, begyndte meget snart at aftage i Intensitet. Den første ungdommelige Bestyrer Forbes blev ombyttet med en ældre og formentlig besindigere ved Navn Davidson. Om dette ellers hidførte nogen Fordel, ved jeg ikke, men det stansede i hvert Fald ikke Driftens Tilbagegang. Men Døden kommer jo ikke almindeligst med et eneste Stød. Saaledes heller ikke her. Symptomerne viste sig i Stansinger af Grubedriften snart paa et Sted, snart paa et Sted. Hermed fulgte i stigende Grad Minking i den ellers mangeartede Kjøring, som var opstaaet af Værksdriften. I Værkets første Blomstringstid var det et staaende Vinterbillede, som med Lethed blev iagttaget fra vore Vinduer: en lang Rad af Heste og Slæder – jeg har tallet indtil 40 paa engang - som sig enten til eller fra Værkspladsen paa den Vei, som for Vintertrafikken var oparbeidet paa Isen fra Vandets ene Ende til den anden. Særlig var de med Trækul lastede Slæder, som gjorde sig, baade fordi de var ualmindelig høie, og fordi de ofte dannede et Følge paa en Mangfoldighed af Heste. Dette indtraf i Særdeleshed, hvis Fragtgodset kom langveis fra hvilket netop var Tilfældet med Trækullene, som for en stor Del kom helt fra Hedemarken. Dette især for os Børn oplivende Skue af de mange Heste paa engang blev efterhaanden sjeldnere. Kjøringen fra Gruberne aftog, eftersom Arbeidet i disse indskrænkedes. Den Del af Trafikken som varede længst og ganske naturlig maatte danne Afslutningen, var Transporten af den halvforædlede, i svære Trækasser indpakkede Nikkelmalm. Det var denne Trafikk, som – om den ikke just var Aarsagen, dog – bidrog til, at jeg fik gjøre mit første Besøg i nærmeste By, Lillehammer.

Det var selvfølgelig mange blant Dalens daværende temmelig talrige Befolkning – særlig blant de indflyttede Arbeidere -, som kunde fortælle om Besøg og tildesls længere Ophold i en eller flere Byer. Alle disse Mennesker forekom mig at eie et Præg af Ophøielse, som vi andre maatte savne, og det forekom mig som et følelig Hul i Tilværelsen, saa længe jeg endnu ikke havde seet en

Kjøbstad.

Det var derfor ganske naturlig, at jeg gribes af en eiendommelig spændende Forventning, da det kom paa Tale, at jeg skulde faa følge med Far paa en Færd til Lillehammer. Der gikk vel Dage, fra Tingen kom paa Tale, indtil Reisen blev paabegyndt. Det skulde jo ikke være nogen Fornøielsestur. Dertil havde vi ikke Raad. Man maatte saavidt mulig søge at forbinde Erhverv med Reisen, og det nærmeste – vel ogsaa det eneste – som her var at gribe til, var at tage Malmfragt fra Værket til Lillehammer. Men Følgen heraf var igjen, at første maatte vi reise til Værket og hente Malmlæssene hjem og dernæst gjøre i stand fornødent Udstyr med Niste til 2 Mand i 5 kanske 6 Dage. Veien var jo sine fulde 6 Mile lang, og Fragten var tung, saa man kunde ikke gjøre Dagsreiser som en Lystkjørende. Og i det hele kunde man nok sige om den Slags Færder: ”Ei blot til Lyst!”. Men jeg er ganske viss paa at jeg i en Slags Feber den hele Tid, mens denne min første Byreise var under Forberedelse af Frygt for, at en eller anden uforudset Hindring skulde komme i Veien. Og da [det?] nu endelig bar iveri paa godt Vinterføre og rimelig Veir havde jeg en Følelse, som om jeg skulde reise til Verdens Ende og faa se vidunderlige Ting. ”Ei blot til Lyst” har jeg anmærket ovenfor. Det er – eller nu faar jeg vel sige – var slitsomt nok at være paa saadan Byfærd. Dagen maatte nyttes, saa længe den var lys, og længer endda for at naa frem til de traditionelle Hvilesteder og Nattekvarterne for Færdingsfolk af vor Klasse. De bestod af mer eller mindre tarvelige Husmandsstuer tæt ved Landeveien. Der var allesteds Gaardsplads rummelig nok til en Mængde Færdingslæs. Men Staldrum var i Regelen ikke at faa. Naar vi da kom til et saadant Sted sent paa Kvæld eller langt paa Nat, var det første Gjøremaal at spænde Hestene fra binde dem til Læsset, forsyne dem med Mad og Vand og anbringe Hesteklæde over Ryggen. Uden at banke paa Døren steg man saa ind i Stuen. Var Husbondfolket oven Senge, kunde man i Regelen faa kjøbt lit tyn Kaffe til sin Mad. Ellers var det at søge sig et Leie paa Gulve, som man bedst kunde, med en sammenrullet Sæk under Hovedet og Gjedeskindstrøien tilknapet til Værn mod Næsekulden: Men jeg sov ganske godt ogsaa under saadanne Omstændigheder. Thi søvning blev man- ialfald jeg – og det for Alvor af den daglange Færd i Vinterluften. Jeg mindes saaledes – og det kan passende nævnes i denne Forbindelse – en Vinteraften, vi var paa Hjemvei fra en saadan Byreise (Thi da det først begyndte, blev det gjort flere saadanne, og jeg skulde være med for at kjøre den ene Hest). Vi havde alt begyndt paa ”Dalisen” og havde bare ca. $\frac{3}{4}$ Mil hjem. Men jeg blev søvning, og da der nu ikke længer var Fare for skjæv Vei med Velting m. v. steg jeg op paa Læsset, som øverst bestod af Levningen af medbragt Hø, hvor det derfor var let at indrette sig en taalelig magelig Hvileplads. Der anbragte jeg mig da, nedkapslet som saa ofte paa Vinterreiser i min Gjedeskindstrøie. Jeg sov straks ind, men havde neppe kjørt 2 – 3 Km., før jeg fandt mig selv henslængt i Sneen tæt ved Veien. Jeg vaagnede ikke ved selve Faldet, men først lidt senere af den Kjølighed som Sneens umiddelbare Nærhed frembragte. Der havde formentlig været en liden Ujevnhed i Veien, som havde givet Læsset en Sveiv til Siden stor nok til at vippe mig af. Far som kjørte den første Hest havde intet mærket. Da jeg vaagnede saa jeg Hesten med sine Læs som er mørkt Punkt langt foran mig og maatte gjøre Springmarsch saa godt jeg kunde, en lang Stund for at naa Følget igjen.

Den gang som ofte ellers efter lange Reiser længtes jeg stærkt efter Hjemmet. Udreisens Tilløkkelser kunde nok være baade mange og magelige. Men selv vort fattige Hjem havde dog en lang større Tiltrækning.